

EL SEGUIMENT ARQUEOLÒGIC DE L'OBRA DELS JARDINS DE LLEVANT DEL MONESTIR DE SANT CUGAT DEL VALLÈS (agost de 2002 - març de 2003)

ISABEL VILLARES MATAMALA

Arqueòloga

1. INTRODUCCIÓ¹

Entre l'agost de 2002 i el març de 2003 es van realitzar les obres públiques de remodelació del carrer de la Torre, del passeig de Francesc Macià i dels jardins de llevant del Monestir de Sant Cugat del Vallès, incloses dintre del projecte de rehabilitació i museïtzació del Monestir i el seu entorn, portat a terme per l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès. Aquesta intervenció arqueològica va ser promoguda per l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès i realitzada per l'empresa ARKE SCP, amb la direcció tècnica de l'arqueòloga Isabel Villares Matamala (VILLARES, 2004).

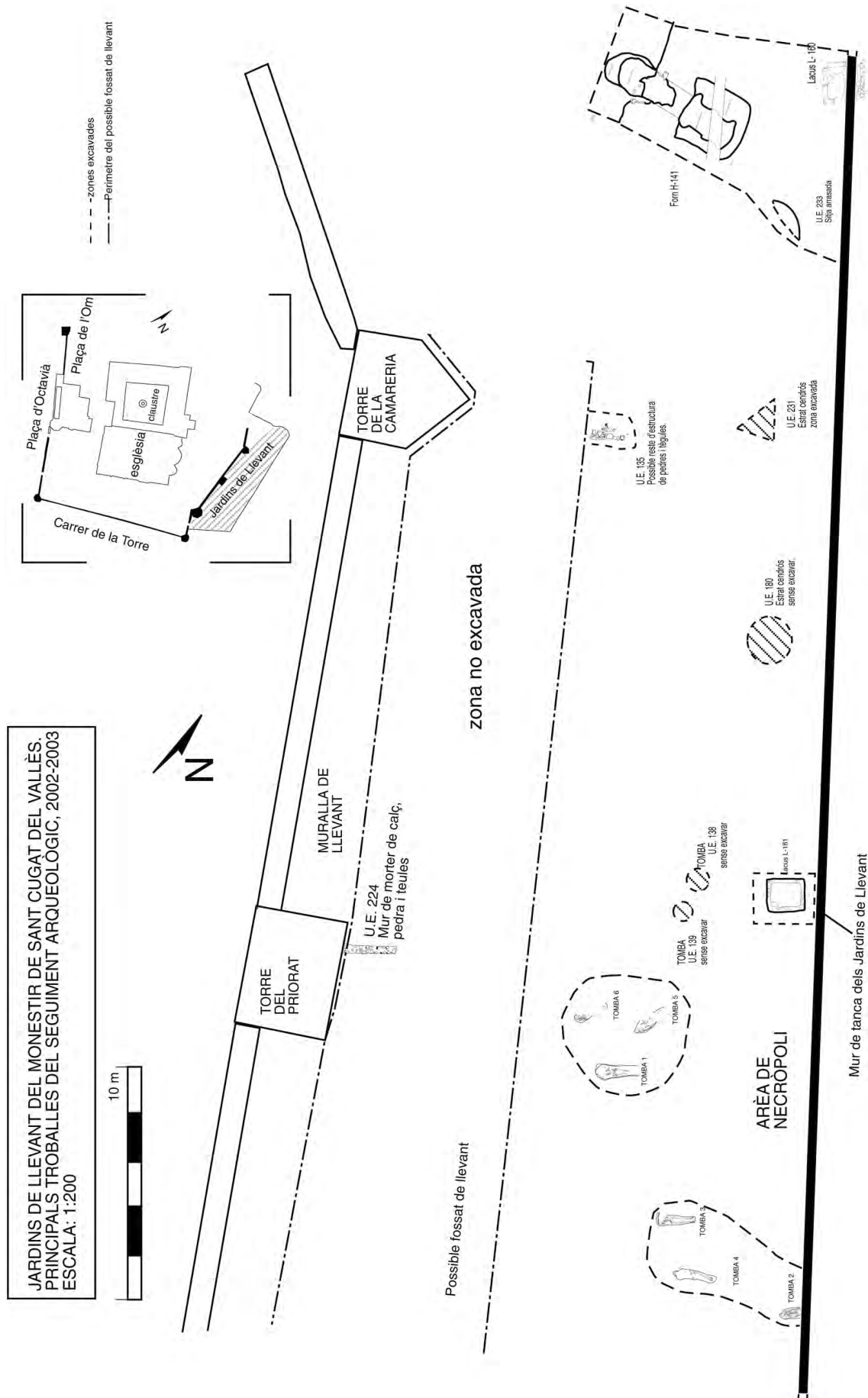
Els treballs van consistir en un seguiment arqueològic condicionat pel desenvolupament de les obres d'adequació urbanística del nou passeig de Francesc Macià que només va permetre l'excavació de les estructures afectades i, encara, tan sols en les parts que ho eren. Tot i l'evident limitació, va ser possible localitzar i documentar algunes restes arqueològiques d'interès, situades principalment als Jardins de Llevant, fora muralles del monestir. Cal indicar que aquesta zona mereix una excavació en extensió, qüestió que ha quedat pendent per a futures intervencions arqueològiques.

2. RESULTATS DE L'ACTUACIÓ ARQUEOLÒGICA

No és fàcil tenir una visió de conjunt dels sectors prospectats, ja que, en no haver estat possible procedir a una excavació en extensió, únicament s'ha pogut actuar en troballes puntuals amb temps marcats pel ritme de les obres. En conseqüència, ha estat difícil llegir-ne els contextos i establir les relacions entre les diferents estructures i estrats aïllats.

La primera evidència global és que la topografia del terreny que envolta el Monestir ha sofert molts canvis al llarg del temps. Hi ha hagut zones que han estat reomplertes, anivellant-les amb terres provinents d'altres zones que han estat rebaixades. Aquest anivellament suposem que va ésser especialment intens a partir de l'amortització, al llarg del segle XVIII, del fossat de llevant del recinte emmurallat del monestir, la construcció del nou recinte ampliat i l'explotació del terreny com a horts assignats als diferents oficis i càrrecs monàstics.

La densificació urbanística entorn del monestir fa que, actualment, no sigui visible el que en el seu origen va ésser una carena en mig de dos cursos d'aigua: la riera de Vulpalleres, al NO, i la riera de Sant Cugat, al SE. Aquí es trobaven els màxims pendents, mentre que l'orografia era més suau al NE i al SO, i això motiva la necessitat de fossats defensius en aquests costats. A la zona SO, on hi ha la façana principal, existeix constància arqueològica d'un fossat del qual avui es pot veure un fragment tapat amb vidres davant la torre de l'homenatge, gràcies a les excavacions realitzades l'estiu del 2001. Del cantó NE no se'n té cap prova arqueològica, però autors com Domènec Miquel suposaven la seva existència basant-se en el fet que "la presència d'espitlleres tan baixes [...] permet suposar l'existència d'un fossat com hi havia a ponent" (MIQUEL-MORRAL 1986, 179). En el nostre seguiment arqueològic s'ha pogut observar en superfície la possible existència d'aquest fossat, malgrat que no ha estat possible definir-ne els límits, ja que els rebaixos no afectaven aquesta zona (planta general). El sediment en aquest sector, on hauria d'aparèixer terreny natural, és molt similar a les argiles naturals de l'entorn, però barrejades amb materials arqueològics. Una futura intervenció confirmaria si realment es tracta del fossat de llevant.

Planta general. Jardins de Llevant del Monestir de Sant Cugat del Vallès. Intervenció arqueològica 2002-2003. Tomba 1, individu UE 104; tomba 2, individu UE 107; tomba 3, individu UE 115; tomba 4, UE 119; tomba 5, individu UE 122; tomba 6, individu UE 125; UE 138 i 139, restes d'individus, tombes sense excavar; L-181, lacus; UE 180 i 231, estrats de cendres; UE 135, resta d'estructura de pedres i tegules; UE 233, restes d'una sitja molt malmesa i arrassada; L-160, lacus; H-141, forn; UE 224, mur de pedra, morter de calç i restes de ceràmiques vidrades, adossat a la fonamentació de la torre.

La segona evidència és que aquest anivellament del terreny ha arrasat pràcticament tots els vestigis arqueològics anteriors acumulats per sedimentació, mantenint-se només aquells que havien estat excavats en el subsòl, a una certa profunditat, i on han desaparegut els nivells de circulació i ús original. Com a conseqüència d'aquests moviments de terres, en algunes zones dels jardins apareix directament el terreny natural: tal és el cas de la zona de la necròpolis. En altres punts els nivells de l'antiguitat tardana estan en contacte amb nivells contemporanis i moderns com, per exemple, el forn i els dos *lacus*. L'arrasament no es produeix en un mateix moment sinó que hi ha zones afectades en diferents èpoques, però les accions més importants es produïren a partir de finals de la dècada de 1960, quan s'enderroca la tanca dels horts i s'inicien les obres de remodelació de l'entorn del Monestir. El projecte d'urbanització ("Projecte d'urbanització del recinte del monestir de Sant Cugat del Vallès", 1969. Arxiu municipal de Sant Cugat del Vallès), firmat el juny de 1969 per l'arquitecte Camil Pallas Arisa, parla de "Excavación de tierras a cielo abierto [...] y se procederá a la nivelación del terreno" que ha de conformar els Jardins de Llevant. També en aquest projecte es menciona el "muro recinto de piedra natural y en su parte superior colocar una reja de hierro hasta una altura de 1,25 m", estructura retirada respecte a la tàpia del segle XVIII, que talla la tomba 2 i arrasa el *lacus* L-160 de la nostra excavació (planta general).

Aquesta remodelació urbanística va ser especialment polèmica per implicar, també, l'enderroc de la muralla sud i la seva reconstrucció 6 m més enrere, cap al N: "demolición del referido muro y reconstruirlo nuevamente [...] dejando la calle en una anchura de 18 m". El fet va tenir una àmplia repercussió social i es va denunciar a la premsa barcelonina, de manera que, finalment, davant l'oposició ciutadana, no va portar-se a terme. Alhora també va ser polèmic l'aterrament, la nit del 15 de novembre de 1969, del mur que tancava "l'hort dels frares" en la part que estem tractant (*El Correo Catalán*, 13/12/1969. Joaquim Ventalló), construït o refet l'any 1785, del qual no es van conservar ni les pedres. La creu que existia en el petit en xamfrà SE del mur que dona nom al carrer de la Creu va ser rescatada i guardada per membres de Club Muntanyenc. Recentment ha estat reinstal·lada als jardins sobre un fust modern d'acer.

Malgrat l'arrasament, la intervenció de 2004 als jardins de llevant ha evidenciat nombroses restes arqueològiques que es poden agrupar en dos sectors: per una banda, tenim una àrea de treball o de producció en el qual destaquen les restes d'un forn de

material constructiu excavat a les argiles, dos *lacus*, el fons d'una sitja i un estrat cendrós amb restes de deixalles domèstiques i, per una altra banda, un sector de necròpolis.

2.1 Una àrea de producció de l'antiguitat tardana (s. V-VI dC)

El primer horitzó cronològic que hem documentat pertany a finals del segle V i al segle VI, període corresponent a l'antiguitat tardana, segons han confirmat alguns fragments de ceràmica africana clara del tipus D, i també el tipus de ceràmica comuna reduïda que apareix en totes les estructures que hem agrupat en aquesta fase (làmines 1 i 2), així com un parell de vores de vidre del tipus Isings 116 (làmina 1, 8-9), que pertanyen a l'últim moment del segle V i la primera meitat del VI. Pel que fa a la ceràmica reduïda, hem arribat a aquesta conclusió per analogia amb la ceràmica trobada en contextos de l'antiguitat tardana (entre els segles V i VI dC) en diferents jaciments del territori del Vallès (COLL-ROIG, 2003, 735-738; COLL-ROIG 1997, 37-57). Atribuïbles a aquest horitzó cronològic tenim tres estructures: un forn (H-141) i dos *lacus* (L-181 i L-160, si bé aquest últim no té elements de datació), i tres estrats (UE 179, 180, 231) que corresponen a abocaments de terres amb cendres i material ceràmic pertanyents a deixalles domèstiques.

En primer lloc tenim una estructura de combustió, un forn, amb la cambra de foc excavada en les argiles naturals, de planta rectangular d'1 m x 3,5 m, que ha conservat una alçada d'1,20 m aproximadament. Aquesta cambra està totalment buidada en el terreny natural i ha quedat dempeus l'arcada de la boca de la cambra de foc (làmina 4). No van aparèixer restes d'argila cuita foradada que poguessin identificar-se amb la graella superior, ja que, possiblement, aquesta va ser arrasada anteriorment, en algun dels rebaixos que van patir els jardins. La boca de l'accés a la cambra de foc està reforçada amb un arc de construcció molt rústica a base de pedres, fragments de tègules i fang, que servia per donar consistència a la boca esmentada. Es pot observar que el foc es produïa directament sobre del terreny natural, el qual apareix rubefactat, i després de cada fornada es procedia a la neteja de cendres de l'interior de la cambra de foc. La zona d'accés i de treball del forn no ha estat excavada en la seva totalitat, motiu pel qual no podem saber si van aprofitar un desnivell del terreny per a la seva construcció o hi van excavar un retall com a àmbit de treball com ja és comú en altres casos. Aquesta zona, que en principi no era afectada per les obres del moment, quedà pendent d'excavació.

Per la mida del forn i les restes recuperades en el seu nivell d'amortització, principalment fragments de tègula i dolia, podríem plantejar la possibilitat que es tractés d'un forn de material constructiu, encara que som conscients que el rebliment amb el qual està amortitzada una estructura no ens indica de manera directa que aquest material estigués relacionat amb el funcionament d'aquesta estructura. Així doncs, encara que per les seves dimensions pensem que es tracta d'un forn de materials de construcció, no descartem la possibilitat que també s'hi elaborés terrissa o altres.

Les ceràmiques associades al moment d'abandó de l'estructura no són gaires abundoses, però permeten treure algunes conclusions a nivell cronològic. Tenim alguns fragments de ceràmica africana clara de tipus D (làmina 2, 2-3), la qual ja ens indica que estem en el període de l'antiguitat tardana. Són fragments molt rodats i petits, o poc significatius per poder identificar-ne la morfologia sense dubtes i donar una cronologia més encertada. En qualsevol cas, ens indica que són posteriors al segle v dC, si bé podria tractar-se de fragments residuals. També va aparèixer un fragment informe de ceràmica decorada del tipus DSP de tradició llenguadociana (JL 02.143.3) a la UE 143. Aquesta peça presenta una cronologia molt determinada, entre el 420-450 dC, però a l'igual que les peces anteriors era un fragment molt rodat. Amb tot, això ens indica que el reompliment d'amortització de l'estructura és d'una data posterior a la primera meitat del segle v dC.

També hi ha un altre tipus de ceràmica associada, més significativa per ser més nombrosa i estar en millor estat de conservació, com són les produccions reduïdes de cuina (làmina 2, 4-8), la major part corresponents a fragments d'olles de vores motllurades de secció triangular i quadrangular amb encaix intern. La cronologia d'aquestes podria delimitar-se entre finals del segle v i especialment el segle vi, amb nombrosos paral·lels ben documentats a diversos jaciments del Vallès (COLL-ROIG, 1997, 37-57; COLL-ROIG, 2003).

Un paral·lel d'aquest forn el trobem a Sant Quirze del Vallès, al jaciment romà del Poble Sec (BARRASSETAS-CARBONELL-MARTÍNEZ, 1991-1992). Es tracta d'un forn de ceràmica del segle v que només va conservar la cambra de combustió. És un forn de planta rectangular amb el corredor central i encaixos laterals per a les columnes que sustentaven la graella. L'interior de la cambra de foc es troba recobert d'una capa d'argila termoalterada per l'acció de foc. En totes aquestes característiques coincideix amb el forn dels jardins de llevant, tret de les mides, que en el cas del Poble Sec són de 50 x 200 cm aproximada-

ment al seu interior, gairebé la meitat que el dels jardins del Monestir. En el cas del forn de Sant Quirze es va considerar que estava destinat a la cocció de ceràmica ja que es van trobar al seu nivell d'amortització rebuigs i una peça de ceràmica que estava per coure.

En el forn esmentat del Poble Sec, davant de l'estructura de combustió es va excavar una fossa irregular de grans dimensions destinada a zona de treball, espai que va quedar pendent d'excavació en els jardins de llevant del Monestir per la urgència de les obres. Un altre paral·lel d'aquest forn el trobem a Sabadell; es tracta d'una estructura de combustió de principis del segle v, documentada al jaciment de Castellarnau (ARTIGUES-RIGO, 2002, 31-35) on es van localitzar dos forns (UE 422 i 479) comunicats per un passadís. Si bé aquests són de planta circular i lleugerament més antics, la similitud amb el nostre rau en el fet que són forns excavats en les argiles naturals i utilitzats, probablement, per a la fabricació de material constructiu i dolia. Cal destacar que són molt escasses les estructures de combustió dedicades a coure materials constructius i ceràmiques datades en l'antiguitat tardana al territori del Vallès.

Als jardins de llevant s'han trobat dos *lacus* (làmina 5). Aquesta estructura consisteix en un dipòsit subterrani excavat al terreny natural, amb un mur perimetral de pedra i morter de calç, que es recobreix, a l'igual que la solera, d'*opus signinum*, barreja de ceràmica triturada, pedres petites i calç, que formen una massa impermeable. En el fons del dipòsit trobem una cubeta de decantació que compleix la funció de recollir el pòsit del líquid contingut. Aquests dipòsits serveixen per a la purificació de líquids, principalment d'oli o vi, que, deixats en repòs, acumulen a la part més fonda les partícules pesades i estranyes.

El *lacus* L-160 té unes mides de 2 x 2 m i es troba molt arrasat per les obres de condicionament dels jardins i el carrer en intervencions anteriors a la remodelació actual. Pràcticament estaven coberts per terres amb restes de deixalles recents, datables en una remoció dels anys 1996-1997. No s'hi va trobar ceràmica, ni cap element antic que permetés una datació de l'estructura.

El *lacus* L-181 és de dimensions més reduïdes, d'1,50 x 1,80 m, i es troba en millor estat de conservació, amb una alçada de fins a 57 cm. Aquí sí, van aparèixer restes ceràmiques en el seu estrat de rebliment: fragments d'àmfora africana i ceràmica reduïda de cuina que podem datar cap a finals del segle v-vi dC, com ara un petit fragment de vora de bol, de llavi recte, lleugerament reentrant (làmina 2, 1).

Els dos *lacus* són de factura i mida similar i és possible que pertanyin a un mateix moment cronològic situat als voltants dels inicis del segle VI. Hi ha documentats, almenys, un parell més de *lacus* a l'entorn del Monestir. Durant l'any 1971 es van realitzar unes excavacions a la torre SE de la fortificació romana d'Octavià, on també va aparèixer un *lacus* de planta rectangular, cobert amb *opus signinum*. Aquesta estructura estava tallada per la torre SE de la fortificació, que actualment es data al segle IV (MIQUEL, 1995). També es va trobar un altre *lacus* en l'excavació de l'ala nord del claustre del monestir, i en aquest cas es va datar en el moment romà alt imperial (PANCORBO-CANO, 2002).

Dins d'aquest grup de troballes es va localitzar part del fons d'una sitja, si bé el seu estat d'arrasament i la manca de material arqueològic no ens permet afegir cap altra informació, tret de la seva localització en la planta general. Per últim, cal mencionar un estrat de cendres localitzat parcialment en el seguiment d'una rasa de serveis, a poca distància del forn, que ens va donar la major part del material ceràmic d'aquest període (UE 231, làmina 1). Però només el vàrem poder excavar parcialment, en la part que el tallava la rasa, quedant la resta i el seu context sense investigar, ateses les pautes que regien la intervenció arqueològica i que no permetien ampliacions.

La qüestió més destacable d'aquest estrat és que, malgrat el reduït espai que vam documentar (un triangle d'1,50 x 1,90 x 1,80 m), van aparèixer 42 fragments de ceràmica, 2 de dolia i 4 de vidre. Hi havia un fragment de llàntia de ceràmica africana clara tipus D; tres fragments informes d'àmfora; una vora d'àmfora africana Keay XXVI; un possible fragment de DSP, paleocristiana; i, especialment, nombrosos fragments de ceràmica grollera reduïda, de les mateixes característiques que les del forn H 141, que vam datar entre les darreries del segle V i el segle VI dC. Dels 42 fragments de ceràmica, 30 són de ceràmica reduïda de cuina. Morfològicament, destaquen les formes d'olla i olletes de vores exvasades i amb llavis de secció triangular i quadrangular, motllurats i amb encaix intern i fons aplanats. Aquestes característiques que observem en les ceràmiques de la UE 231 (làmina 1) estan àmpliament estudiades en altres contextos del Vallès, com són l'església Vella de Sant Menna a Sentmenat; la Bòbila Bell-Solà i Can Bernades a Santa Perpètua de Mogoda i l'Aiguacuit a Terrassa (COLL-ROIG, 1997 i 2003). Aquest estudi sobre quatre conjunts ceràmics de l'antiguitat tardana al Vallès observa un predomini de la ceràmica reduïda davant de les importacions, tal com es pot veure també a la nostra petita mostra dels jardins de llevant del Monestir de Sant

Cugat del Vallès. Tanmateix, l'absència de dades referents al context i la falta de límits de l'estrat ens impedeixen fer una interpretació més detallada de quina mena d'abocador tenim.

2.2 El sector de la necròpolis

El sector de necròpolis localitzat en aquesta actuació està situat al davant de la Torre del Priorat, encara que cal ressaltar que és anterior a la construcció de la muralla de llevant i al seu al fossat que, suposem, va arrasar-ne una part més o menys important. La tomba més propera a la muralla, davant mateix de la Torre del Priorat (tomba 6), es troba a una distància d'aquesta d'uns 10 m (planta general). Tot el conjunt de la necròpolis se situa a uns 40 metres de distància de l'edifici de l'església.

En conjunt disposem d'un total de sis enterraments excavats en la seva totalitat (làmina 3), molts d'ells força malmesos, ja que es trobaven molt superficials i afectats per rebaixos practicats al llarg del temps, així com rases de serveis de les últimes dècades del segle XX. Tot i així, el total de tombes identificades va ser de vuit; d'aquestes, dues van ser afectades parcialment per les obres (UE 135 i 138) i no es va autoritzar procedir a la seva excavació ja que era una zona que, en principi, no havia de patir més rebaixos (vegeu planta general). Així doncs, podem afirmar que no es va esgotar el potencial arqueològic del sector de necròpolis i tampoc es va delimitar la seva extensió, quedant pendent aquesta tasca per a futures recerques.

Es tracta d'inhumacions individuals i primàries de fossa simple excavada en les argiles naturals, amb una orientació E-O i la capçalera a l'oest. No es descarta la possibilitat que fossin de fossa fusiforme amb la capçalera vagament antropomorfa,² però el seu mal estat i el nivell d'arrasament impedeix fer una valoració més exacta. No ha aparegut cap altre element associat a les sepultures, com poden ser les cobertes o algun dipòsit funerari, probablement a causa del grau de destrucció en què es troben.

Fins a la data d'avui, encara no s'ha fet un estudi antropològic dels esquelets, fet que ens fa impossible completar la informació sobre sexe, edat o qualsevol altra aportació d'interès antropològic dels diferents individus que s'han exhumat. La poca informació de què disposem a partir de les dades obtingudes en el moment de l'aixecament dels esquelets per part de la paleoantropòloga és que l'individu de la tomba 1 és, possiblement, una dona adulta, mentre que en el cas de la tomba 2 pot tractar-se d'un jove. Tanmateix, aquesta informació no és definitiva, ja que no disposem de cap informe ni estudi final de les restes òssies.

En cap dels enterraments apareix material arqueològic, ni cap altre element que pugui ajudar a establir una datació, de manera que hem de basarnos en la tipologia de les fosses per fer una aproximació cronològica. Atesa, doncs, la forma de les tombes –fosses simples i ovals i tal vegada de tendència antropomorfa–, podríem pensar que ens trobem davant de sepultures atribuïbles al període altmedieval, entre els segles x i xii, ja que aquest és el model de tomba característic d'aquest període, encara que no tenim cap dada que ens impedeixi remuntar-nos a dates anteriors al segle x. Així doncs, i a partir dels coneixements actuals sobre el món funerari altmedieval, sabem que la tipologia de les tombes són de fossa simple excavades a l'argila i agrupades, formant necròpolis més o menys extenses, generalment moltes d'elles estan cobertes per lloses que en la majoria dels casos s'han perdut, per ser reutilitzades o destruïdes. La longitud de les sepultures sol ser d'1,90 m aproximadament per a un adult; i sempre orientades d'E-O, amb el cap a l'O amb una oscil·lació de graus en funció de l'època de l'any en la qual es produeix l'enterrament. Al Vallès Occidental tenim exemples d'aquest tipus de sepultures a les necròpolis de Sant Menna (Sentmenat), Castellar Vell (Castellar del Vallès), l'església de Sant Julià d'Altura (Sabadell), amb nombroses tombes que permeten conèixer l'evolució dels enterraments entre el segle x i el xiii, amb totes les seves variants tipològiques (ROIG-COLL, 1995, 2003 i 2006).

Totes aquestes característiques, que observem en les necròpolis altmedievales conegudes, coincideixen amb els enterraments trobats als jardins de llevant del Monestir, per la qual cosa apuntem la hipòtesi que es tracti d'una necròpolis altmedieval, datable entre el segle x i el xiii. Però, com ja hem indicat més amunt, no podem descartar la hipòtesi que siguin enterraments més antics, atribuïbles a l'antiguitat tardana, ja que també s'han documentat fosses simples cobertes per lloses en altres jaciments d'aquest període. Existeix la possibilitat que, una vegada arrasades les lloses i la part superior de les fosses, la morfologia de l'enterrament sigui idèntica i difícilment distingible de les fosses simples medievals. Només la realització de datacions radiomètriques de les restes òssies ens podria aportar alguna dada més en aquest sentit. Un exemple del que s'ha apuntat el trobem a les tombes de l'església de Sant Menna (Sentmenat), concretament a les fosses rectangulars i ovals amb coberta de lloses de la fase Ib, corresponents a la necròpolis de l'antiguitat tardana, datades entre els segles vii i viii (ROIG-COLL-MOLINA, 1995, 44-57 i 111). Un altre jaciment de l'antiguitat tardana amb presència de tombes en fossa simple dels segles vii-viii és el conjunt, encara inèdit, de Can Gambús 1 a Sabadell.³

3. CONCLUSIONS

La conclusió més destacable és que no s'ha exhaurit el potencial arqueològic del jaciment. Als jardins de llevant caldria una excavació en extensió per obtenir més informació sobre dos horitzons cronològics identificats en el seguiment, que són el període de l'antiguitat tardana i l'altmedieval, alhora que es disposaria d'un major coneixement sobre l'evolució històrica del conjunt de Sant Cugat del Vallès, especialment pel que fa a les etapes menys documentades del pas del baix imperi a l'època altmedieval.

En aquest seguiment vam identificar amb força consistència una zona de producció de l'antiguitat tardana, datada, per les restes ceràmiques, a finals del segle v i segle vi. Aquest conjunt d'estructures, un forn i dos *lacus*, posen de manifest l'existència d'una zona d'hàbitat d'aquesta cronologia que caldria valorar i posar en relació amb la presència de l'església del claustre del Monestir, datada en aquest mateix període i que es troba a pocs metres d'aquestes troballes.

Pel que fa a l'entorn del forn, caldria documentar l'àrea de treball i les instal·lacions annexes, com són les àrees d'emmagatzematge de la llenya, els dipòsits de decantació de les argiles, testers, etc. Moltes d'aquestes estructures poden estar disperses al voltant del forn, estenent-se per la zona dels jardins entre la muralla i el monestir. Com que no es tracta d'una excavació en extensió, sinó d'un seguiment d'obra, que només ha permès alguna excavació puntual, es fa difícil establir nexes entre les diverses estructures trobades i donar una lectura més completa i coherent a l'entorn. Una futura excavació arqueològica en extensió als jardins de llevant, tant a la part intramurs com a la part extramurs, que és la que ens ocupa, podria oferir una informació molt més completa i interessant.⁴

Les tombes localitzades als jardins de llevant del Monestir de Sant Cugat del Vallès les emmarquem en una cronologia altmedieval, en part per la seva tipologia i per la seva localització a uns 40 metres de la capçalera de l'església, de manera que podrien formar part de la necròpolis del monestir, si bé no existeix cap indicatiu que ens impedeixi proposar una cronologia anterior per a l'àrea funerària dins de l'antiguitat tardana i en relació amb l'àrea productiva. Han existit altres troballes de tombes en fossa simple en altres zones excavades del monestir, més properes a l'església, com és la tomba de fossa simple i coberta per lloses de pissarra localitzada en la intervenció portada a terme al 1971. En aquest cas es va atribuir cronològicament als segles xiii o xiv (MIQUEL, 1995, 79-82).

Crida l'atenció l'absència de tombes al voltant del temple, com és comú a totes les esglésies i monestirs medievals. La resposta, possiblement, es trobi en dos fets: per una banda, els continus rebaixos han destruït part de la necròpolis que hauria d'envoltar el temple i, per l'altra, encara quedarien indrets per excavar a la zona dels jardins i a l'interior de l'església. Sembla que existia un cementiri sota el campanar i la sagristia, el qual seria arrasat durant el segle XVI, quan es procedí a l'anivellament per construir l'hort de l'abat i del comú, els límits del qual no es coneixen i podrien estendre's per llevant.⁵ Així doncs, cal una excavació en extensió dels jardins de llevant del Monestir per aclarir els dubtes i les mancances que hi van quedar pendents, començant pel possible traçat del fossat de la muralla i la seva continuació per la banda nord del recinte, la zona de treball del forn localitzat, estructures que puguin associar-se als dos lacus o dipòsits, la delimitació de la necròpolis, etc. L'excavació puntual d'algunes estructures, tot seguint el ritme i les imposicions d'una obra pública, només es pot justificar per raó d'una urgència i de cap manera és el tipus d'intervenció arqueològica que seria interessant i necessari realitzar a l'entorn del Monestir de Sant Cugat del Vallès. Caldria, doncs, programar una excavació en extensió a tot el voltant del Monestir, especialment a la banda de llevant i migdia, amb la implicació de l'Ajuntament i per tal de promoure la investigació arqueològica que ha d'aportar un millor coneixement del passat històric del conjunt monumental, reportant un benefici cultural i patrimonial a tot el poble de Sant Cugat del Vallès.

BIBLIOGRAFIA

- AGUELO, Jordi (1992). "Una aproximació als estudis sobre Sant Cugat del Vallès. Prehistòria i antiguitat". *Gausac*, núm. 1.
- AGUELO, Jordi (1998). "El terme d'Octavià (segles XIII): d'alou monàstic a terme castral". *Gausac*, núm. 12 (juny).
- AGUELO, Jordi; RODRÍGUEZ, Alba (1999). "1969: Excavacions arqueològiques al monestir de Sant Cugat del Vallès". *Gausac*, núm. 15 (desembre).
- ARTIGUES, Pere Lluís (2000). "Intervenció arqueològica a la capella de la Verge de la Pietat del monestir de Sant Cugat del Vallès". *Gausac*, núm. 17 (desembre).
- ARTIGUES CONESA, Pere Lluís (2002). "El Monestir de Sant Cugat del Vallès. L'evolució arquitectònica a partir de l'arqueologia", dins *II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya*. Sant Cugat del Vallès, 18-21 d'abril de 2002. Volum I, pàg. 18-28.
- ARTIGUES, Pere; BLASCO, Mònica; SARDÀ, Maria; RIU-BARRERA, Eduard (1997). "Les excavacions arqueològiques al monestir de Sant Cugat del Vallès o d'Octavià (1993-1994). La fortalesa romana, la basilica i la implantació del monestir". *Gausac*, núm. 10 (juny).
- ARTIGUES, Pere Lluís; SOBIRANA, Carme (2000). "Intervenció arqueològica a la plaça de l'Om del monestir de Sant Cugat. Localització d'un hipogeu i de l'antiga fleca del monestir". *Gausac*, núm. 17 (desembre).
- ARTIGUES CONESA, Pere Lluís; RIGO JOVELLS, Antoni (2002). "Castellarnau (Sabadell): evolució d'un nucli rural del segle I aC al segle VI dC". *Quaderns d'arqueologia de Sabadell*, núm. 2 (octubre). Museu d'Història de Sabadell.
- BARRASSETAS I DUNJÓ, Eulàlia; CARBONELL I SOLÉ, Elisenda; MARTÍNEZ TOMÀS, Juan (1991-92). "El jaciment romà del Poble Sec. Sant Quirze del Vallès. Vallès Occidental". *Tribuna d'Arqueologia*, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- BOU, Xavier (1988). "El Monestir de Sant Cugat en el segle X. La formació del domini vallesà". *Revista Estudis Santcugatencs*, núm. 5.
- CABALLÉ, Gemma; VILA, Goretti (2004). "Memòria de la intervenció arqueològica realitzada a l'ala de llevant del Monestir de Sant Cugat del Vallès (Vallès Occ.), 3 d'agost - 11 d'octubre de 2001".
- COLL RIERA, Joan-Manuel; ROIG BUXÓ, Jordi; MOLINA VALLMITJANA, Josep-A. (1997). "Contextos ceràmics de l'antiguitat tardana del Vallès". *Arqueomediterrània*, núm. 2, pàg. 37-57.
- COLL, J. M.; ROIG, J. (1999-2003). "Cerámicas reducidas de cocina de la antigüedad tardía en la Cataluña Oriental (s. V-VII)", dins *VIIe Congrés internacional sur la céramique médiévale en Méditerranée*. 11-16 d'octubre de 1999. Salònica, Atenes, 2003, pàg. 735-738.
- ENRICH HOJA, Jordi; ENRICH HOJA, Joan; SALES CARBONELL, Jordina (2002). "Les necròpolis tardoantigues i altmedievals a l'Anoia: els rituals d'enterrament i les seves pautes i models d'interrelació a l'espai rural", dins *II Congrés d'Arqueologia Medieval i Moderna a Catalunya*. Sant Cugat del Vallès, 18-21 d'abril de 2002. Vol. II, pàg. 662-673.
- MIQUEL, Domènec; MORRAL, Eulàlia (1986). "Disputes entre l'abat i el poble de Sant Cugat del Vallès respecte de les muralles del monestir". *Studia Monastica*, vol. 28.
- MIQUEL I SERRA, Domènec (1995). "L'excavació de la torre sud-est de la fortalesa romana d'Octavià (1971). Primera aproximació". *Gausac*, núm. 6 (juny).
- MIQUEL SERRA, Domènec (1998). "Aproximació a la història del monestir", dins *Actes de la LXII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos* (octubre).

- MIQUEL I SERRA, Domènec (2004). "Els orígens del Monestir de Sant Cugat d'Octavià o del Vallès. Repassant teories, sintetitzant coneixements". *Gausac*, núm. 24 (juny), pàg. 11-52.
- PANCORBO I PICÓ, Ainhoa; CANO ISLA, Eva (2002). "Memòria de les excavacions arqueològiques realitzades al Monestir de Sant Cugat del Vallès. 25 juliol 2001 - 31 desembre 2002".
- RIU BARRERA, Eduard (1998). "Arqueologia i història de l'antic monestir de Sant Cugat d'Octavià o del Vallès i dels establiments que el precediren", dins *Actes de la LXII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos* (octubre).
- RIU, Manuel (dir.). *Necròpolis medievals a Catalunya*. Revista Medievalia.
- ROIG I BUXÓ, Jordi; COLL I RIERA, Joan-Manuel; MOLINA VALLMITJANA, Josep-A. (1995). *L'església vella de Sant Menna. Sentmenat: del segle v al xx. 1500 anys d'evolució històrica*. Ajuntament de Sentmenat.
- ROIG BUXÓ, J.; COLL RIERA, Joan-Manuel (2003). "El conjunt arqueològic de Sant Esteve de Castellar Vell (Castellar del Vallès, Vallès Occ.): el vilatge i l'església d'època carolíngia i comtal (segles IX-X i XI-XII)". *Recerca 2. Revista d'història i ciències socials i humanes de l'Arxiu Municipal de Castellar del Vallès* (juliol), pàg. 153-175.
- ROIG BUXÓ, Jordi; COLL RIERA, Joan-Manuel (2006). "L'evolució històrica del conjunt de Sant Julià d'Altaura: les intervencions arqueològiques de 1998-1999". *Quaderns de Patrimoni*, IX. Ajuntament de Sabadell, pàg. 45-75.
- SÁNCHEZ, Miquel (1983). "Orígens de Sant Cugat del Vallès". *Revista d'Estudis Santcugatencs*, núm. 1 (abril).
- SARDÀ I VILARDAGA, Maria (1990). "Memòria dels treballs arqueològics efectuats a l'angle nord-est del claustre del Monestir de Sant Cugat del Vallès (Vallès Occ.). Campaña: 7 de maig de 1990 a 9 de juny de 1990".
- TERRATS JIMÉNEZ, Noemí (1994). "El territori de Sant Cugat del Vallès a l'època romana: primera aproximació". *Gausac*, núm. 5 (desembre).
- TERRATS JIMÉNEZ, Noemí (1996). "La historiografia entorn del Castrum Octavianum", *Gausac*, núm. 8 (juny).
- VILLARES MATAMALA, Isabel (2004). "Memòria del seguiment arqueològic i excavació dels carrers de la Torre, la Creu i els Jardins de Llevant del Monestir de Sant Cugat del Vallès (Vallès Occidental) 2002-2003". Servei d'Arqueologia de Catalunya. Barcelona.

NOTES

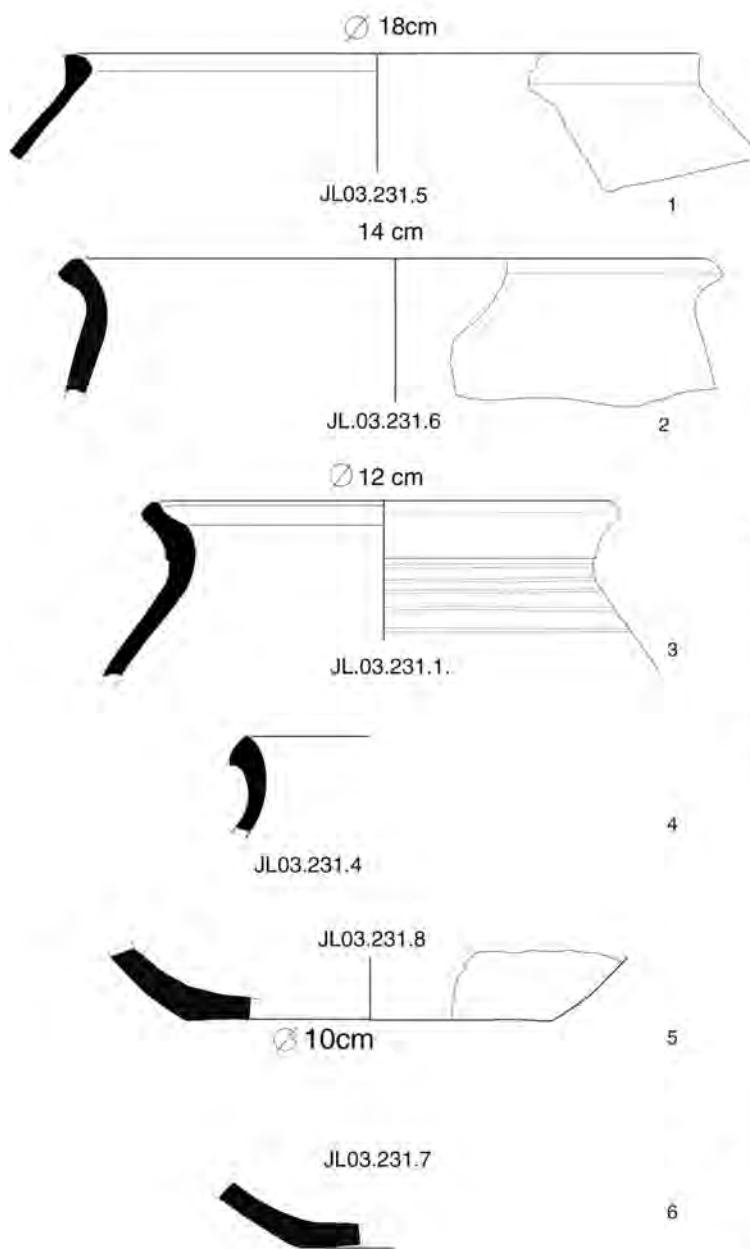
- 1 Vull agrair a l'arqueòleg Jordi Roig i Buxó el seu ajut i col·laboració desinteressada, així com l'aportació bibliogràfica que m'ha estat imprescindible per escriure aquest article.
- 2 Hipòtesis que havíem exposat a la memòria d'excavació.
- 3 Informació facilitada per Jordi Roig. Article en premsa a *Tribuna d'Arqueologia*, 2005-2006.
- 4 A la planta general podem observar les zones que han estat excavades i les que han quedat pendents per a futures excavacions.
- 5 Informació facilitada per Domènec Miquel.

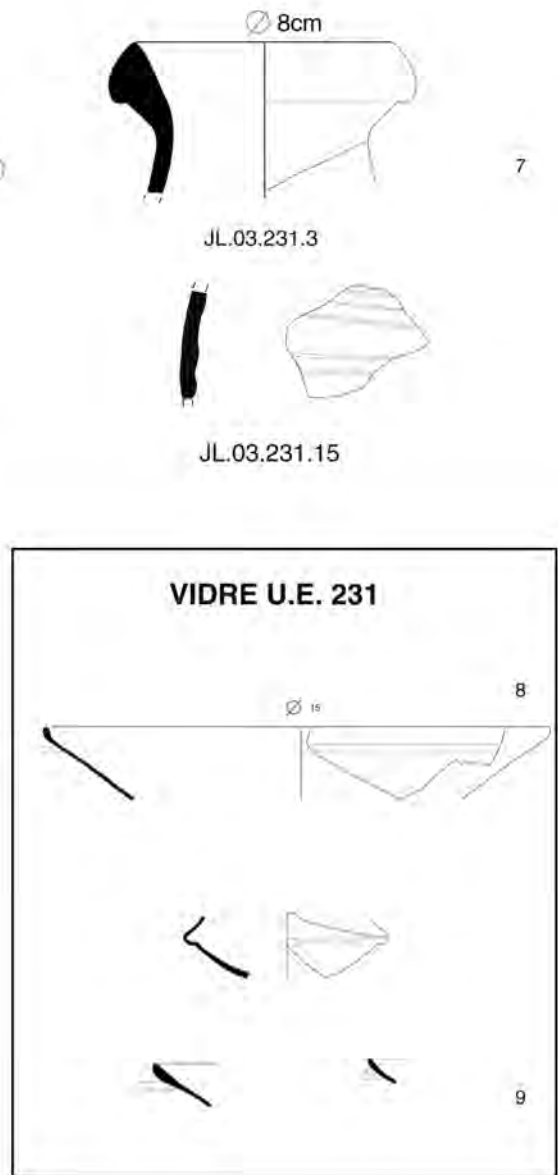

U.E. 231

CERÀMICA REDUÏDA DE CUINA

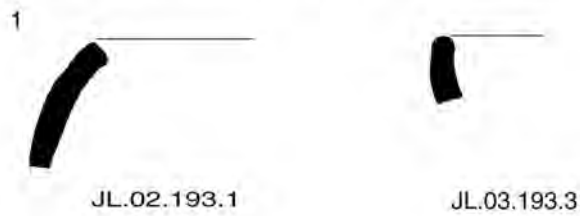

ÀMFORA D'IMPORTACIÓ

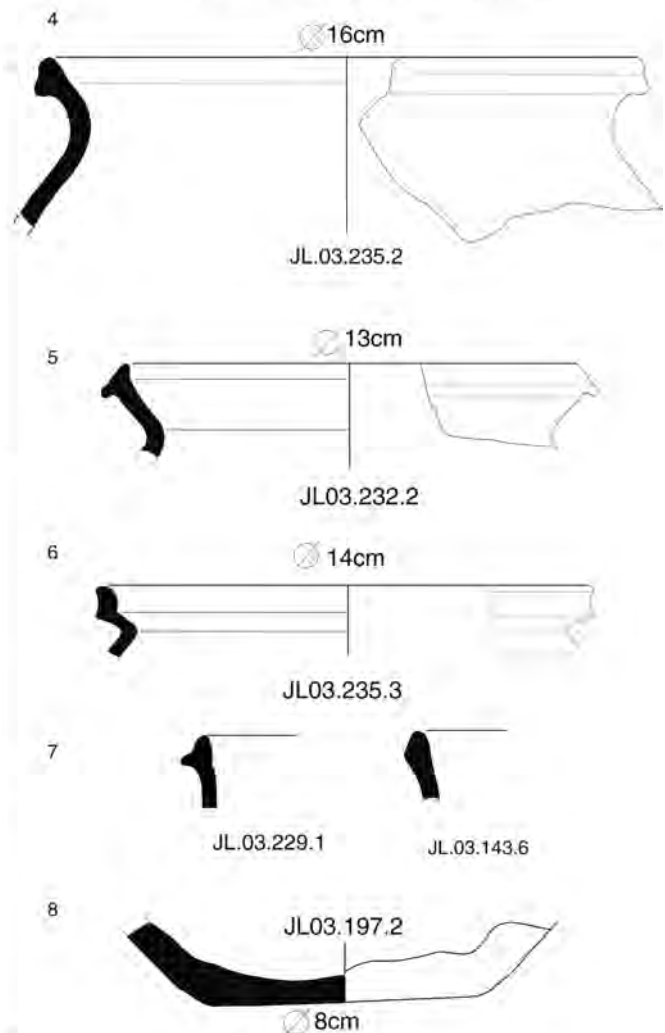
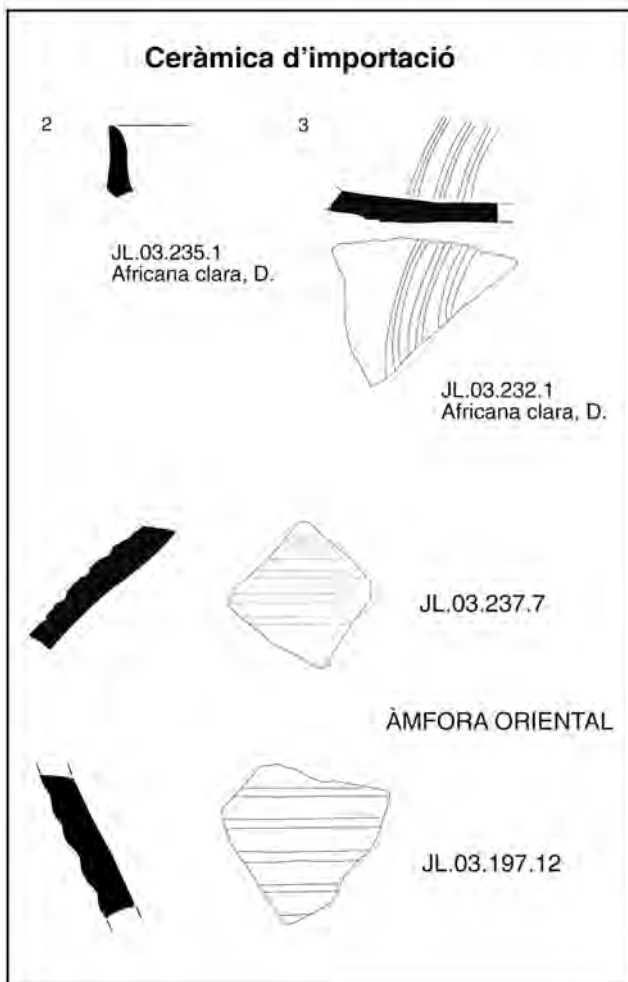
Làmina 1. Material procedent de l'estrat 231, possible abocador del segle VI dels Jardins de Llevant del Monestir de Sant Cugat del Vallès (Vallès Occ.). 1-6. Formes de ceràmica reduïda de cuina. 7. Ceràmica d'importació, àmfora spatheion Keay XXVI (var. A-F) i cos d'àmfora oriental. 8-9. Vidre, vores forma Foy 21a i Foy 21b.

ceràmica reduïda de cuina, lacus L-181.

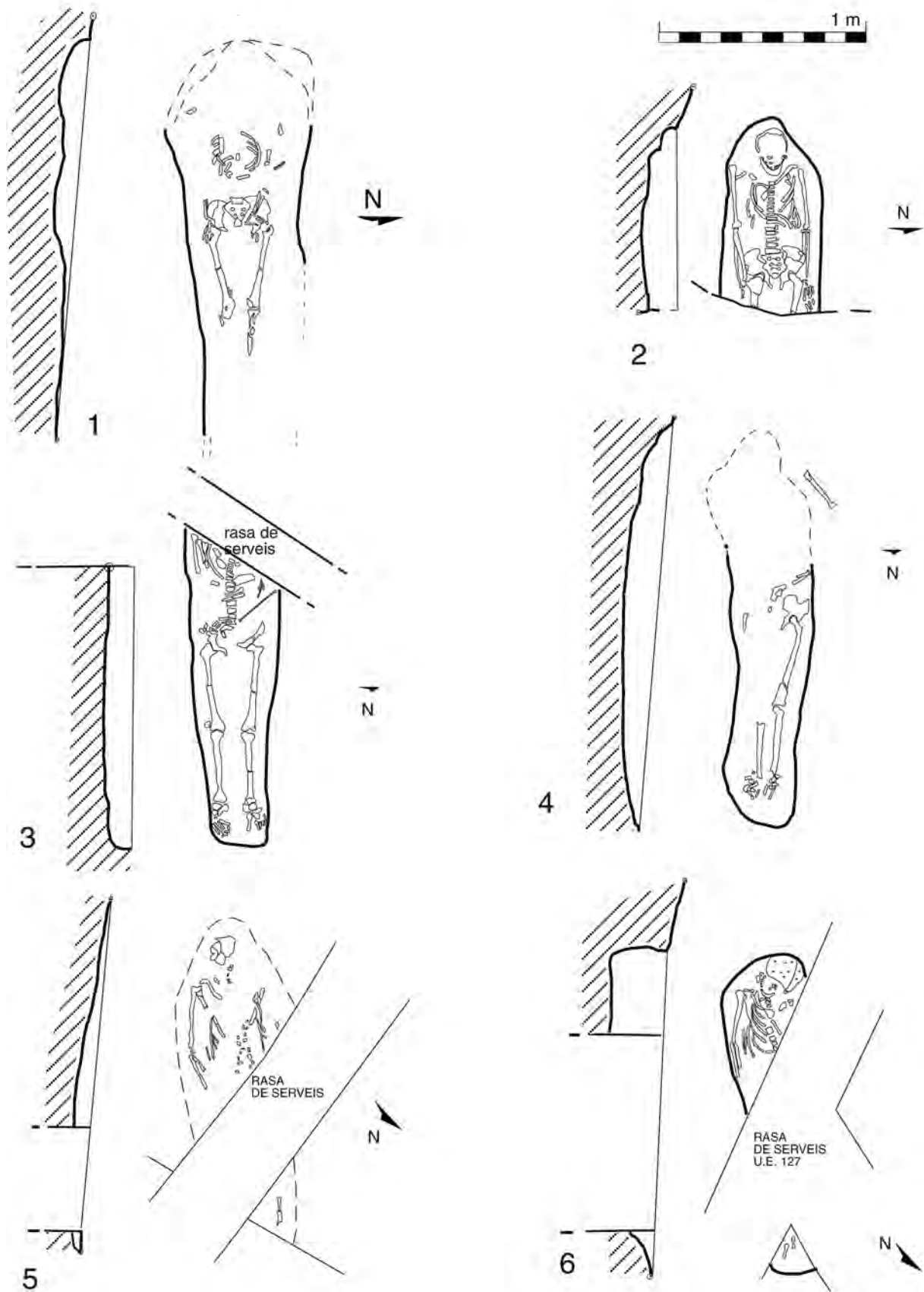

Ceràmica del forn H 141

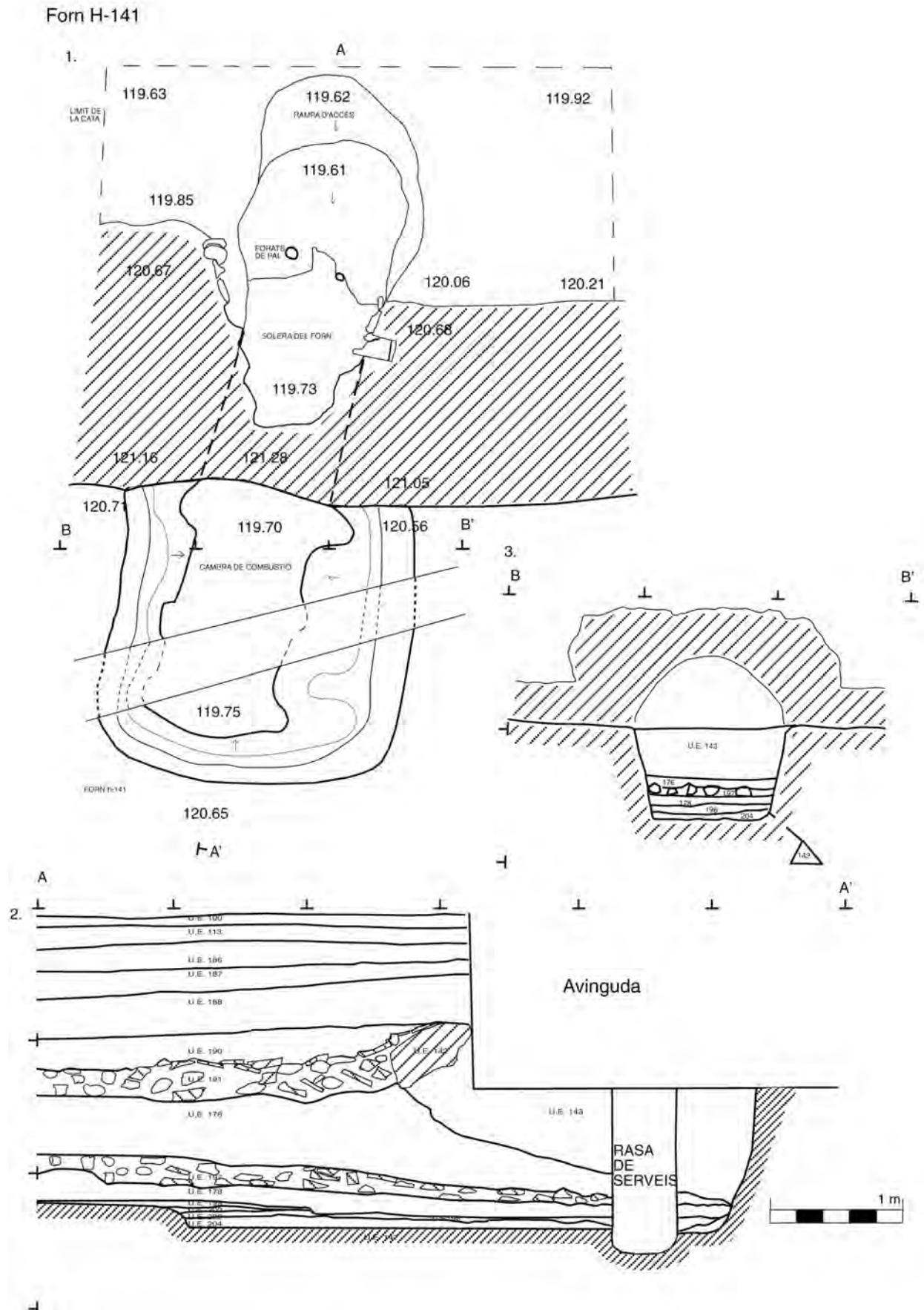
Ceràmica reduïda de cuina

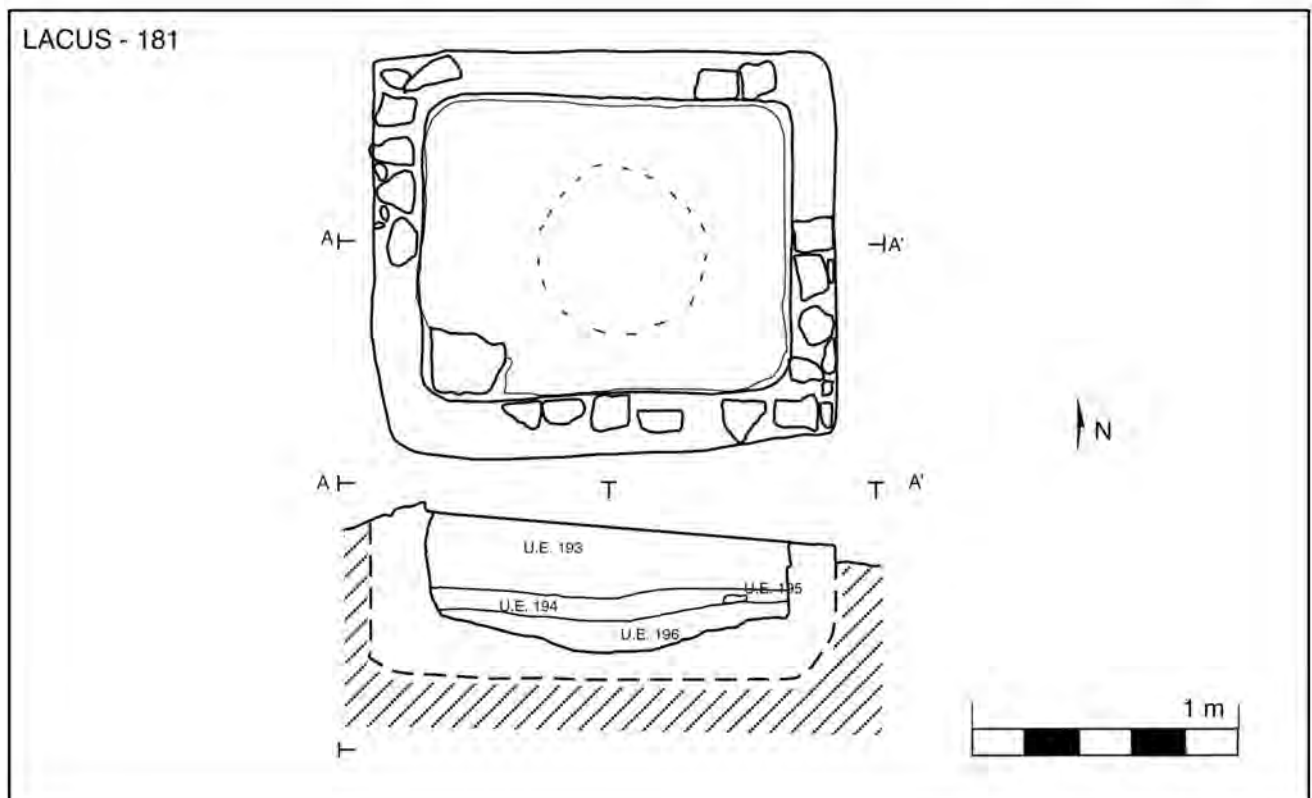
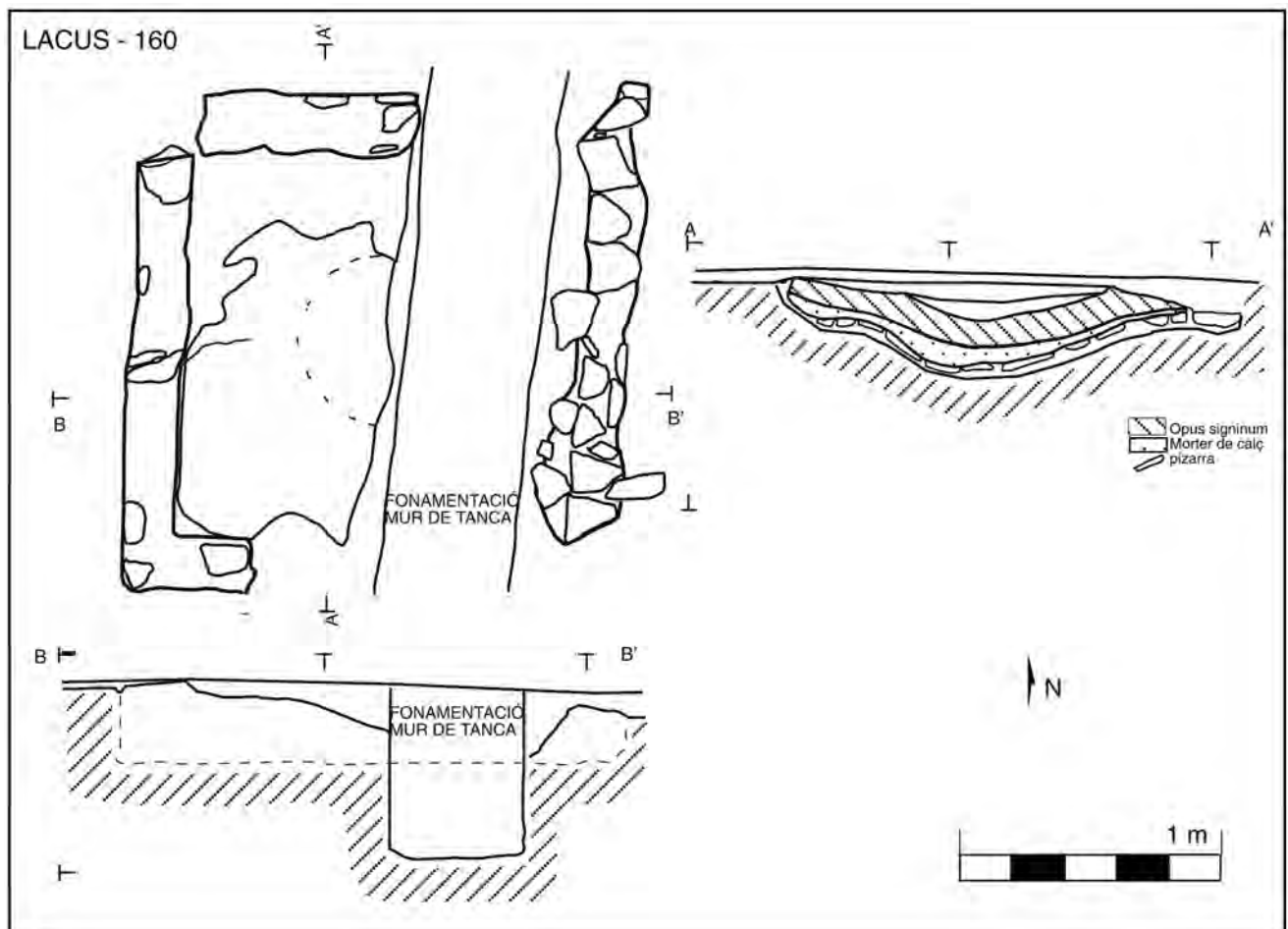
Làmina 2. Lacus L-181. 1. Vores procedents de l'estrat 193, vora bol de ceràmica reduïda de cuina, final del segle V-VI. Forn H-141. 2-3. Ceràmica africana clara, tipus D, procedent de l'estrat 235 i 232 4. Vora d'olla de ceràmica reduïda de cuina; 5-7. Vores d'olletes de ceràmica reduïda de cuina; 8. fons pla d'olla de ceràmica reduïda de cuina. Segle VI.

Làmina 3. 1. Tomba 1, individu UE 104; 2. Tomba 2, individu UE 107; 3. Tomba 3, individu UE 115; 4. Tomba 4, individu UE 119; 5. Tomba 5, individu UE 122; 6. Tomba 6, individu UE 125.

Làmina 4. 1. Planta del forn H-141; 2. Secció longitudinal; 3. Secció transversal.

Làmina 5. 1. Lacus L-160; 2. Lacus L-181. Plantes i seccions.